VV-info

Bestuurlijke informatiebrief aan de Verenigde Vergadering van waterschap Hollandse Delta

Nummer: **2022-10**
Datum: **15 april 2022**
Onderwerp: **Maaibeheer van wegbermen en dijken en verdere uitwerking van het groenbeleidsplan**

Aanleiding

Over het maaibeheer krijgen we jaarlijks veel meldingen, klachten en bestuurlijke vragen. Het betreft hier vooral klachten over het maaien van wegbermen en in mindere mate waterkeringen. Ook voorgaand jaar was dat het geval. Het gaat om meldingen over verstoring van broedende vogels of beschadiging van zeldzame planten, te weinig verkeersoverzicht of te veel onkruiden. Het was voor de fractie Water Natuurlijk aanleiding om een 'Meldpunt Maaimisstanden' te openen. In augustus 2021 heeft fractie Water Natuurlijk een rapportage aangeboden aan het college van D&H, het advies 'Bloeiende bermen'.

In deze informatiebrief wordt het maaibeheer van wegbermen en waterkeringen toegelicht. Ingegaan wordt op hoe in het verleden gemaaid werd en welke stappen er tot nu toe gezet zijn. Tevens wordt ingegaan op de verdere doorwerking van het in september vastgestelde groenbeleidsplan op het maaibeheer van wegbermen en dijkgraslanden.

Hoe maaide het waterschap in het verleden?

Het maaien van dijkgraslanden
Het grootste gedeelte van de dijken, zo'n 70%, is verpacht aan agrariërs. De overige 30% werd en wordt twee keer per jaar gemaaid waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Feitelijk gaat het hier om een vorm van ecologisch beheer hoewel dat nooit de achterliggende gedachte is geweest. Maaien en afvoeren levert namelijk door een schralere bodem, een gevarieerde vegetatie en daarmee een sterkere dijk op.
Tevens zijn er na een aantal recente dijkversterkingen bloemdijken gerealiseerd door inzaai van zogenoemde stroomdalflora. Hier was het doel wel om de biodiversiteit te verhogen.

Het maaien van wegbermen
In het verleden was het onderhoud van wegbermen kosten gestuurd. De meest goedkope manier van onderhouden is het zogeheten 'klepelen'. Het gras wordt met klepels in kleine stukjes geslagen en blijft achter in de wegberm. Zowel voor de vegetatie als het insectenleven is dit uitermate ongunstig omdat de berm steeds verder verruigd en eenvormiger wordt. In het verleden werd drie keer per jaar geklepeld. Dit is teruggebracht naar één keer per jaar klepelen in de laatste vijf jaar.
In 2016 is vanuit het Opgaveplan Duurzaamheid, Energie en Innovatie 2016-2019 gestart met ecologisch bermbeheer. Dit betrof een gedeelte van de bermen dat tot dan toe één keer per jaar geklepeld werd. In plaats van klepelen werd de vegetatie twee keer per jaar gemaaid en werd het maaisel afgevoerd. Jaarlijks is het percentage ecologisch onderhouden wegbermen opgevoerd tot 30% in 2019.

Ongeveer tien jaar geleden is begonnen met het maaien van zichthoeken voor verkeersveiligheid. Later is daar het maaien van een veiligheidsstrook langs alle wegen en fietspaden aan toegevoegd. Voor die tijd was apart maaien van de veiligheidsstroken niet aan de orde omdat de bermen intensief werden geklepeld. Nadat het aantal klepelrondes beperkt werd tot twee keer en later tot één keer per jaar ontstond de noodzaak om de stroken direct langs de weg extra te maaien vanwege de graslengte die het uitzicht voor het verkeer belemmerde. Rond 1 mei werd gestart met het maaien van verkeersveiligheidsstroken (een strook van 1,5 meter uit de rand van het asfalt) en de zichthoeken bij kruispunten en bochten. In een tijdsperiode van circa drie weken per maaironde werden alle veiligheidsstroken en zichthoeken achtereenvolgens 'voor de voet op' gemaaid. Het maaien voor de verkeersveiligheid gebeurde in circa vier maaironden, waar mogelijk gecombineerd met andere maaidoelen.

Bestrijden onkruidsoorten en exoten
Alleen de exoot Japanse duizendknoop werd bestreden. Dit gebeurde op verschillende manieren waaronder ook met chemische bestrijdingsmiddelen.
Indien mogelijk en nodig werden sommige soorten zoals distels en Reuzenbereklauw gericht weggemaaid. Andere soorten werden niet actief bestreden.

Wat hebben we in 2021 gedaan?

Nieuwe maaibestekken aanbesteed
In 2021 zijn de nieuwe maaibestekken op de markt gezet en vergund. In deze nieuwe bestekken is rekening gehouden met de veranderende visie op maaien binnen WSHD. In de bestekken zijn de volgende voorwaarden/uitgangspunten opgenomen:

- 60% van de wegbermen wordt ecologisch beheerd (dit was 30%)
- Ecologisch beheer houdt in dat één tot twee keer per jaar gemaaid wordt en het maaisel wordt afgevoerd om te verschralen en daarmee meer diversiteit te verkrijgen;
- Tevens is in de bestekken opgenomen dat er op aanwijzing van WSHD gefaseerd gemaaid moet worden;
- De machinist die het maaiwerk uitvoert, moet in bezit zijn van een Kleurkeur niveau 1 certificaat. Tijdens de Kleurkeurcurcus wordt uitgelegd hoe het maaibeheer uitgevoerd moet worden om de biodiversiteit te bevorderen;
- De maaihoogte is aangepast van 5-10 naar 8-12 cm zodat minder schade ontstaat aan flora en fauna.

Pilot veiligheidsmaaien
In 2021 is een pilot gestart om te bekijken of volstaan kan worden met een minder brede veiligheidsstrook en/of er minder vaak gemaaid kan worden. De pilot is uitgevoerd op vijf locaties. Er heeft een tussentijdse monitoring plaatsgevonden, waarbij de maaimethodiek, toezicht en urgentie tot maaien is onderzocht en waar nodig aangepast. Eind 2021 is een eerste evaluatie gehouden van de pilot. Hieruit bleek dat de pilot vervolgd moet worden op een groter aantal representatieve locaties om in zijn algemeenheid wat te kunnen zeggen over veiligheidsmaaien.

Start gefaseerd maaien wegbermen
In 2021 is het waterschap begonnen met gefaseerd maaibeheer. Voor wegbermen houdt dit in dat tijdens de eerste en de tweede maaironde circa 25% van de vegetatie blijft staan, met een maximale afstand tussen de delen die blijven staan van 200 meter. Dit is de afstand die veel insecten maximaal kunnen overbruggen. De delen die in de eerste maaironde zijn blijven staan, moeten in de tweede maaironde gemaaid worden zodat nergens een deel het hele jaar niet gemaaid wordt. Gefaseerd maaibeheer is in 2021 ingevoerd voor 82 wegbermen, qua oppervlakte samen ruim 5% van het totaal. Voor de uitvoerende aannemer en eigen toezichthouders was het even wennen, maar het resultaat was goed. Er was vooraf aandacht besteed aan communicatie in de regionale kranten en via sociale media om toe te lichten waarom er gefaseerd gemaaid wordt. Wellicht dat mede daardoor het aantal meldingen gering was.

Pilot gefaseerd maaibeheer waterkeringen
Naast de wegbermen wordt ook op 5 locaties op primaire waterkeringen gefaseerd gemaaid. De locaties hebben een gezamenlijke oppervlakte van circa 37 hectare. In zowel de eerste als de tweede maaironde wordt ongeveer 25% van de vegetatie niet gemaaid. De locaties zijn uitgekozen in overleg met collega's van waterveiligheid. De betreffende locaties zullen gemonitord worden op zowel biodiversiteit (vegetatie en insecten/vlinders) als erosiebestendigheid. Deze monitoring start juni 2022. De eerste ervaringen met het gefaseerd maaien op de dijken zijn positief. Vanuit WSHD is er veel aandacht geweest voor de uitvoering waarbij de aannemers tijdens de aanvang van de werkzaamheden is uitgelegd hoe het moet worden, maar waarbij de aannemer ook aangegeven heeft wat wel en niet mogelijk is. Dit is goed opgepakt en het werk is naar wens uitgevoerd.

Doorkijk naar 2022 en verder

In september 2021 is het groenbeleidsplan vastgesteld. In de komende jaren worden de ambities vanuit het groenbeleidsplan verder uitgewerkt. De verdere uitwerking van het maaibeheer en maaionderhoud is een belangrijk onderdeel daarvan.

Opstellen meerjarenonderhoudsplan maaien
In 2022 wordt een meerjarenonderhoudsplan voor het maaionderhoud opgesteld, waarin de manier van maaionderhoud verder wordt uitgewerkt voor de komende vijf jaar. Dit plan heeft betrekking op het maaionderhoud van waterkeringen en wegbermen maar ook van watergangen en eigen terreinen.

Het plan wordt vastgesteld door het College van Dijkgraaf en Heemraden en ter kennisgeving aan de Verenigde Vergadering gestuurd.

Veiligheidsmaaien
De pilot veiligheidsmaaien zal in 2022 worden vervolgd waarbij het aantal locaties wordt uitgebreid. Voor de pilot worden drie wegbermen per eiland uitgekozen: een erftoegangsweg, een erftoegangsweg met grasbetontegels en een recreatief fietspad. Per afzonderlijke berm wordt bekeken of maaien noodzakelijk is, wanneer wel gemaaid gaat worden en wordt gekeken naar de breedte van de te maaien strook. Eind 2022 vindt de evaluatie plaats en kunnen de uitkomsten worden geïmplementeerd in het maaibeheer.

Gefaseerd maaien wegbermen
Het gefaseerd maaien van wegbermen zal worden voortgezet in 2022. Tevens zullen nieuwe locaties toegevoegd worden die daarvoor geschikt zijn. Het gaat dan om brede bermen waar geen obstakels in aanwezig zijn.

Gefaseerd maaien waterkeringen
De pilot gefaseerd maaien op primaire waterkeringen loopt vijf jaar. Na drie en na vijf jaar zullen de resultaten van de monitoring worden geanalyseerd. Na 3 jaar zal worden bekeken of de pilot kan worden doorgezet of uitgebreid. Na vijf jaar wordt bekeken of de monitoring heeft aangetoond dat het geen problemen geeft voor de erosiebestendigheid. Als dat zo is dan kan er in overleg met de collega's van waterveiligheid voor de geschikte locaties een standaard werkwijze van gemaakt worden.

Exoten en plaagsoorten
In 2022 wordt ook gekeken welke soorten voor overlast of schade zorgen en hoe het waterschap daar mee om kan gaan. Uitgangspunt is dat daarbij in principe geen chemische bestrijdingsmiddelen gebruikt worden. De uitkomsten daarvan worden opgenomen in het meerjarenonderhoudsplan.

Hoe gaan we om met wet- en regelgeving?

Sinds 2017 is de Wet natuurbescherming van kracht en sinds 2019 ook de ‘Gedragscode Wet natuurbescherming voor de waterschappen’ voor bestendig beheer en onderhoud. Het reguliere maaibeheer op dijken, bermen en watergangen valt onder deze gedragscode.
Om met de gedragscode te mogen werken dienen de algemene richtlijnen situatie-specifiek gemaakt te worden in een ecologisch werkprotocol. Op alle locaties waar juridisch beschermde soorten (Beschermingsregime Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn of Andere soorten) aanwezig zijn of worden verwacht, is een ecologisch werkprotocol nodig om het onderhoud uit te mogen voeren.
Tot op heden stellen de aannemers dit protocol op en wordt het getoetst door het waterschap. Hierin staan onder meer richtlijnen voor het algemeen zorgvuldig handelen zoals langzaam rijden zodat fauna weg kan vluchten, werken van dicht naar open om vluchtroutes open te houden en werken bij daglicht. Soort specifieke richtlijnen zijn bijvoorbeeld het ongestoord laten van 50% van de oever bij (mogelijke) aanwezigheid van de Noordse woelmuis.
Naast specifieke richtlijnen geldt onder de Wet natuurbescherming ook de algemene zorgplicht. Dit houdt in dat menselijk handelen geen nadelige gevolgen mag hebben voor in het wild levende dieren en planten. Oftewel, de uitvoerders houden er rekening mee dat ze niet opzettelijk individuen doden.

De eerste ronden van het maaiwerk vallen in het broedseizoen (grofweg van 15 maart tot 15 juli). Eind april/begin mei wordt gestart met het maaien van de veiligheidsstroken en zichthoeken langs wegen. In juni vindt de eerste maaibeurt plaats van de gehele berm of dijk. Om in het broedseizoen te mogen maaien, gelden extra regels die zijn beschreven in de ecologische werkprotocollen, zoals het voorlopen waarbij nesten en broedende vogels op de maaikaart worden gemarkeerd. Rondom deze nesten wordt vijf meter vegetatie gespaard.
Een andere mogelijkheid in plaats van voorlopen is het sparen van 50% van het habitat (habitatbenadering uit de gedragscode). Door de helft van het leefgebied intact te laten blijft er voldoende ruimte voor alle dier- en plantensoorten om verder te leven.

Om maatregelen situatie-specifiek te maken in een ecologisch werkprotocol is het noodzakelijk om te weten waar de juridisch beschermde soorten zich bevinden. Momenteel wordt er gewerkt met informatie vanuit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) en meldingen van eigen medewerkers en gebiedspartijen. Het is de bedoeling om monitoringstrajecten op te zetten om meer inzicht in de aanwezigheid en locaties van beschermde soorten te krijgen om zo specifiekere maatregelen te

kunnen nemen. Dit verhoogt zowel de efficiëntie en effectiviteit van de bescherming als van de uitvoering van het onderhoud.

Conclusies

Het maaibeheer was in het recente verleden vooral kosten-gestuurd. In 2021 zijn de eerste stappen gezet om ook de ambities ten aanzien van biodiversiteit te vertalen naar het maaibeleid. September 2021 is het groenbeleidsplan 'Buitengewoon groen' vastgesteld. Een belangrijk onderdeel daarvan is het opstellen van beheer- en inrichtingsplannen. Voor het maaibeheer zal het meerjarenonderhoudsplan maaien worden herzien. Vanuit dit plan kunnen verdere stappen gezet worden om invulling te geven aan de ambities uit het groenbeleidsplan. De ambities uit het groenbeleidsplan en de adviezen uit de rapportage 'Bloeiende bermen' van fractie Water Natuurlijk liggen veelal in elkaars verlengde. Het belangrijkste verschil is nu vooral de kijk op het veiligheidsmaaien. In pilots bekijkt het waterschap of en hoe dit verminderd kan worden.

Eventuele vragen naar aanleiding van deze informatiebrief kunt u e-mailen naar vvhollandsedelta@wshd.nl. Vragen en antwoorden worden opgenomen in het Overzicht schriftelijke vragen/antwoorden.